

pesnik; on ve, da je njegov navdih svet sam, ki se spreminja, ve, da je on le hip, le drobec tega sveta, postavljen na posebno ugodno točko, in da se v njem, v tej točki, stvari prerajajo v besede.

S tem jemlje nase težko, pretežko breme, in zato potrebuje prizanesljivosti in celo sodelovanja bravcev. Ne odrecite mu tega — vas prosim za zaključek.

Prevedla Radojka Vrančič

MED KNJIGAMI

MIRA MIHELIČ, MLADI MESEC

Skoraj smo navajeni, da tekst, v katerem je v ospredju pisateljeve pozornosti ljubezensko čustvo, ne premore kdo ve kaj izrazitih junakov, poglavitna očarljivost pripovedi se tedaj skriva v čustvenem utripu neposredne izpovedi; v romanu *Mladi mesec** pa je pisateljica kljub ljubezenski tematiki posvetila pozornost prav psihološkemu portretu in ustvarila nekaj živih postav. Miheličeva je zasnovala roman tako, da je duhovni svet junakov močno različen in da si njihovi življenjski interesi močno nasprotujejo. Zelo skrbno preiskuje in poudarja prav individualno značilnost nastopajočih oseb; ne zanima je zgolj njihov duhovni svet; ujeti skuša vse tiste majhne, vendar karakteristične navedenosti, ki ločijo človeka od človeka in ki tvorijo junakovo enkratno osebnost. Zato so njene osebe tudi za oko plastične; zdi se, kot da bi bile fizično prisotne in da žive pred nami.

Tako reliefnost lahko doseže avtor le tedaj, kadar ni neposredno čustveno zavzet in prisoten in kadar ne motri življenjskega dogajanja z ozkega zornega kota; sposobnost opazovati življenjske tokove trezno in brez pristranosti, je značilna za avtorjevo epično usmerjenost. In prav tedaj, kadar se Miheličeva povzpne do epske objektivnosti, do kristalnega miru, v katerem je njen intimni odnos do življenja zelo zastrt in komajda zaznaven, ustvari najbolj umetniško dognane strani in prodrle najgloblje v življenjsko in družbeno problematiko, tedaj pa, ko se podredi strogo zavestnemu snovanju in hoče nekaj povedati, se javljajo elementi notranje neskladnosti.

Ni nezanimivo, da so znatno bolj prepričljivi tisti njeni junaki, ki so obloženi z moralno rjo, kot pa junaki, ki jih skuša ožariti z gloriolo moralne svetlobe in jih obdati z življenjsko tragiko.

Pri negativnih likih namreč ne kaže Miheličeva nagnjenja k poenostavljanju in moraliziranju, v katero bi lahko vodilo pretirano strogo podrejanje pisatelja idejni shemi. Sploh ne utesnjuje življenja v tezo, da bi z njo nekaj dokazala. Prav strpni, razumevajoči odnos do življenja ji omogoča, da se ji razkrijejo nekatere protislovnosti življenja in da dobi vpogled v zapleteno dialektiko človeške duševnosti. Kljub negativnim potezam svojih junakov kaže Miheličeva vendarle razumevanje za vzroke, ki so vplivali na njihov izkrivljeni značaj; ne da bi jih pretirano opravičevala, le obzirno nakaže, kaj jih je prignalo, da so takšni, kakršni so. Njen namen ni pedagoško razsojati in deliti nauke, le v podtekstu drhti njena čustvena vznemirjenost in intimna prizadetost.

* Mira Mihelič, *Mladi mesec*. Cankarjeva založba. Ljubljana 1962.

Saj je res nekaj grenkega, bolečega v tem, da si na primer Lanthieri skuša iskreno spremeniti in popraviti svoje zgrešeno življenje, pa da mu poskus kljub krčeviti volji ne uspe in doživi pri tem tragični brodolom. Silnice, ki mu določajo življenjsko usodo, so premočne in junak mora kloniti. — Življenje, kakršno se razkriva Miheličevi, tedaj ni enostavno in preprosto enosmerno in se ga ne da uravnavati z matematičnimi obrazci, pa najsi bi bilo tako početje še tako prijetno in koristno.

Nekaj pristranskega čustva pa je v nasprotju s pravkar povedanim čutiti pri prikazovanju likov, ki so Miheličevi pri srcu. Tedaj je med psihološko resnico in avtoričinimi sugestijami razkorak; idejna zasnova lika se tedaj loči od življenjske resnice. Estetska prepričljivost »pozitivnih« junakov je zavoljo tega okrnjena. Tako na primer Miheličeva želi, da bi Dianina telesna lepota ožarjala tudi notranjost te junakinje, vendar duhovnih kvalitete pri njej ni moči zaslediti: prav nič namreč ne tvega za svojo ljubezen in niti na um ji ne pride, da lahko pretrga vezi z lažno konvencijo malomeščanskega okolja; takšna, kakršno nam jo skuša predstaviti avtorica, pa bi morala pretrgati vezi z možem, do katerega ničesar ne čuti in ki ji predstavlja le materialno oporo. Tudi poskus, da bi zastrepila moža, kaže njeno podobo nekoliko drugače, kot si je to zamislila pisateljica; sredstva, ki jih skuša Diana uporabiti za dosego svobode, so nekoliko čudna. Prav zato nas tudi njeni precepi, v katere zaide na koncu romana, ne pretresejo kdo ve kaj.

Podoben nesporazum v osnovi predstavlja tudi uvod v roman. Ta naj bi razkril globlje družbene vezi junakov, vendar je neprepričljiv, ker je zgolj razumsko zasnovan, sociološka preiskava pa ne sme biti le umetno dodana, ampak mora biti razvidna iz stvarnih medsebojnih odnosov med junaki. Taka idejna neprečiščenost se kaže tudi v formalno estetski ohlapnosti: kljub dovolj rafiniranim stilnim prijemom je prehod iz sedanjosti v preteklost nasilen in uvod ni organski, nepogrešljivi del idejne celote. Sploh velja mimogrede omeniti, da skuša pisateljica z razkošnimi stilnimi kaskadami zabrisati šibkejša mesta v tekstu, vendar je njen slog prav tedaj preobložen in umetelen in mu primanjkuje zgoščena uležanost.

K sreči si uvod lahko odmislimo, take sociološke pretenzije pa niso značilne za sam roman. Nasprotno: avtorica preiskuje predvsem zapleteno in človeškemu razumu ne vselej najbolj dostopno ljubezensko čustvo in ga prikazuje v že kar mavrično bogatem spektru, od rahlih drgetov, ki se jih še niti junaki prav ne zavedajo, pa do temnih strasti, ki usodno vrtnčijo osebe. Samo da pri tem ne oddvoji nasilno čustva od osebnosti, vedoč, da prav elementarne emocije razkrijejo človeški značaj in njegovo moralo: v intimnih odnosih do sočloveka se razkrije junakova človeška vrednost in etična zrelost. Vendar pa skozi te docela intimne zasebne odnose proseva tudi družbeno ozadje, saj v nemajhni meri določa nekatere razumske »ljubezenske« kombinacije in s svojo neogibno prisotnostjo tako usodno črta junakom pot. Sugestivno podana usoda Filomene, ki se tako vročično, brez kakršnih koli moralnih ozirov želi iztrgati iz družbenega dna in se prebiti v višje kroge, iz boleče anonimnosti v bleščečo reprezentanco, zgovorno priča o tedanjem družbenem prostoru, prav tako umetniško najbolj dognani liki, kot Lanthieri, Julius, Francka in drugi. Še več: njihovi medsebojni odnosi ta prostor nevsiljivo, skorajda neopazno pričarajo pred naše oči.

Marjan Brezovar